

OBIECTE DE PODOABĂ ȘI ACCESORII VESTIMENTARE ÎN COLECȚIA MUZEULUI JUDEȚEAN DE ISTORIE BRAȘOV

ROZALINDA POSEA
rozalindaposea@gmail.com
Muzeul Județean de Istorie – Brașov

JEWELRY AND CLOTHING ACCESSORIES IN BRAȘOV COUNTY HISTORY MUSEUM'S COLLECTION

ABSTRACT

The decorations from the Transylvanian Saxon, Hungarian and Romanian national costumes are among the most important objects made by the Transylvanian goldsmith artisans. The custom of adorning the national costume with jewellery spreaded out through the medieval guilds and also the commerce. The most important pieces of jewellery are: the hairpin, the belt and the headkerchief pin. These accessories riched the countryside after the disappearance of the urban costume and were inherited from one generation to another, in most of the families.

The County History Museum of Brașov owns many pieces of jewellery and clothing accessories made by the local artisans. Most of them are made by gilded silver, all the pieces show the skill of the craftsmen and the importance of the local guilds.

Keywords: jewelry, clothing accessories, goldsmith artisans, Transylvania, Brașov.

Podoabele au avut la origine o funcție simbolic-magică, fiind purtate de membri comunităților arhaice ca talismane, considerându-se că asigură sănătate, noroc și belșug. Cu timpul, aceste concepții s-au schimbat, podoabele păstrându-și doar rolul estetic.

O clasificare a podoabelor s-a realizat prin includerea acestora în podoabe corporale și vestimentare. Din prima categorie fac parte: inele, brățări, cercei, diademe, ace de păr, mărgelile, geme și camee. Pentru fibule, aplice, insigne, nasturi, cataramă sau garnituri de cataramă, se folosește termenul de podoabă vestimentară.

Organizarea aurarilor din Transilvania în breaslă s-a realizat la începutul secolului al XV-lea. Cel mai vechi regulament de breaslă cunoscut este cel al aurarilor din Cluj, datând din anul 1473¹.

În secolul al XV-lea cele mai importante bresle brașovene erau a blănărilor, având primele statute redactate în anul 1424, și a aurarilor, ai căror membri erau considerați cei mai bogați oameni din oraș². Rapida îmbogățire a meșterilor aurari brașoveni se reflectă și prin mutarea acestora într-un nou bastion al cetății, construit

¹ Julius Bielz, *Arta aurarilor sași din Transilvania*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957, p. 7-8.

² Lidia Gross, *Confreurile medievale în Transilvania (secolele XIV-XVI)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009, p. 101.

de ei în secolul al XVII-lea, pe linia ce unea Strada Porții³ (azi, strada Republicii), cu cea a Vămii (Mureșenilor). Bastionul avea forma unui hexagon neregulat⁴ și a fost finalizat în anul 1646. În data de 20 octombrie aurarii îl primesc pe baza unui privilegiu acordat de Magistratul orașului Brașov, împreună cu spațiul de apărare învecinat⁵. În anul 1871, breasla a vândut orașului bastionul și spațiul de apărare anexat, iar în anul 1886 bastionul a fost demolat⁶. Mai mult, bunăstarea breslei este dovedită prin faptul că pe lângă obligațiile curente de natură fiscală sau de război, aurarii făceau cadouri consistente principilor, nobililor (de exemplu, la nunta lui Ioan Zapolya au trimis 455 de florini).

Dezvoltarea breslei aurarilor brașoveni îi propulsează pe meșteri în viața publică, diplomatică și militară. Acestora li se acordă funcții și onoruri. Încă din secolul al XV-lea, din 16 meșteri aurari trei erau aleși în Sfatul Orașului (Georg – 1485, Johannes – 1489, Michael Golden – 1491-1497). În anul 1456 se remarcă în diplomație meșterul Gaspar, care încheie pacea cu Vlad Țepeș, iar în 1526 Anton și Sigismund Gemmarius vor comanda armatele brașovene în bătălia de la Mohács⁷.

Înfloritoare este și arta meșterilor argintari, breaslă care a fost dominată inclusiv în secolul XVIII-lea de o adevărată dinastie, familia May. Cei mai de seamă reprezentanți ai acesteia au fost Georg May II, Andreas May II, Michael May II și Samuel May, creațiile lor fiind importante pentru valoarea lor artistică. Argintarii au lucrat și la curtea domnitorului Constantin Brâncoveanu, contribuind la îmbogățirea stilului brâncovenesc. De remarcat este că obiectele argintarilor May au împodobit în aceeași măsură și biserici ortodoxe, în special Biserica Sf. Nicolae, pe lângă cele protestante, catolice. În acest mod ele au servit ca obiecte de cult pentru religia ortodoxă, având o importanță deosebită pentru viața spirituală⁸.

Singurul însemn al breslei meșterilor aurari din Brașov cunoscut datează din anul 1556 și prezintă un aspect al unui atelier de aurari. Realizat din aur în formă de scut medieval polonez, era prevăzut cu sistem de agățat realizat din argint. Pe una din fețe, redată în relief, este reprezentat un atelier de orfevrărie cu meșterul lucrând. Pe cealaltă parte a tablei apar doi meșteri care lucrează în atelier și ucenici

³ Primul bastion deținut de breasla aurarilor a fost situat în colțul de nord-est al Cetății, construit între 1450 și 1455. În anul 1460 bastionul este predat Postăvarilor, iar numele acesta îl poartă și astăzi.

⁴ Gernot Nussbächer, *Caietele Corona. Contribuții la istoria Brașovului, Caietul 1*, Brașov, Editura Aldus, 2002, p. 39.

⁵ În 1842 aurarii cedează o parte din teren pentru construcția Porții Vămii; deși cer despăgubire pentru spațiu, nu vor primi. În perioada 1849-1851 breasla arendează *zwingerul* atribuit lui Carl Muschalek.

⁶ G. Nussbächer, *op. cit.*, p. 40.

⁷ Silvia Popa, Elena Helerea, *Artă și tehnologii în prelucrarea metalelor prețioase la Brașov în secolele XVI-XVII*, în "Noema", vol. III, nr. 1, București, Editura Petrosoft, 2004, p. 178.

⁸ Minerva Nistor, *Argintarii MAY, reprezentanți ai artei brâncovenești și post-brâncovenești (identificări de lucrări)*, în "Cumidava", XIII-2, Brașov, 1983, p. 227-243.

în jurul lor care practică meseria; în partea de jos este redată stema orașului, reprezentând o coroană cu rădăcini stilizată⁹.

Primul statut cunoscut al breslei aurarilor brașoveni a fost atestat pe 24 ianuarie 1511, fiind confirmat de Magistratul orașului Brașov; acesta cuprinde 11 puncte de maximă importanță pentru desfășurarea unor multiple activități specifice breslei. Erau prevăzute printre altele modul de angajare al breslașilor, amenzile pentru încălcarea normelor de producție, interdicția muncii în Moldova, Țara Românească și în Secuime, totodată și dispoziții privind achiziționarea materiei prime, respectiv a aurului¹⁰. Privilegiile acordate breslei aurarilor brașoveni au fost reconfirmate în anii: 1559, 1561, 1605, 1606, 1618, 1624, 1632, 1646 și 1663.

Supremația deținută de această breaslă pe piața brașoveană reiese și dintr-un document intitulat *Replica*, prin care aurarii brașoveni le cer meșterilor curelari să respecte condițiile impuse de breasla aurarilor, invocând statutul dat în 1561 și pe cel din 1615, făcând referire la articolul opt prin care se interzicea aurirea sau argintarea pieselor din cupru sau alamă. Meșterii fac apel la privilegiile obținute, confirmate de Universitatea Săsească¹¹.

Este aproape imposibil de urmărit dezvoltarea stilurilor folosite de-a lungul timpului în tehnica realizării obiectelor confecționate de aurari. Sunt foarte puține obiectele păstrate din perioada romanică, exclusiv de uz bisericesc. Stilul gotic preia o parte a acestor elemente, iar mai târziu stilul gotic redă elemente originale cu forme mai zvelte. În această perioadă apare emailul de sârmă, *Drahtemail*, și filigranul de perle, *Perlenfiligran*, ca o particularitate a atelierelor transilvănene. Stilul gotic dispare la mijlocul secolului al XVI-lea, lăsând locul bogăției de forme apărute sub semnul Renașterii. Renașterea a ținut în Transilvania până la sfârșitul secolului al XVII-lea și chiar până în secolul al XVIII-lea¹². În secolul al XVII-lea se răspândește *Maler-Emailul* transilvănean, respectiv smalțul în diferite culori care se aplica prin topirea pe foile de metal, această metodă indicând influențe ale artei orientale¹³.

Ceea ce dă clar caracter de podoabă este măiestria artistică, cea a execuției care poate susține ideea atribuirii calității de podoabă unei largi game de piese, indiferent de scop sau material. Maniera și stilul fac recognoscibilă podoaba pentru un timp, o epocă istorică. Acestea țin, la rândul lor, de tehnicile de lucru folosite. Pentru materialele nobile, tehnicile de bază sunt baterea la rece, pentru obținerea foiței de aur și argint, din care se prelucrează bijuteriile valoroase. Pentru decorarea obiectelor realizate în secolul al XVIII-lea s-a folosit tehnica *au repouse* și *filigranul*. Indiferent de tipul obiectelor produse de aurarii brașoveni, ele sunt realizate în stilul artistic al epocii, îmbinând caracteristici ale Renașterii cu ale barocului. La aceasta se adaugă și specificul românesc, deoarece multe sunt făcute la comanda domni-

⁹ Descrierea tablei aurarilor a fost făcută în lucrarea *Arta aurarilor în Transilvania*, publicată de Gheorghe Mitran; autorul susține că tabla a fost achiziționată de Muzeul Național din Budapesta în anul 1884.

¹⁰ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Brașov (în continuare, DJANBV), *Colecția de documente a Bisericii Negre Brașov*, IV Hd. 7/10/60.

¹¹ *Ibidem*, IV Hd. 7/15/36-37.

¹² J. Bielz, *op. cit.*, p. 17-18.

¹³ *Ibidem*, p. 18.

torilor sau a boierilor din țările românești, realizarea lor artistică ilustrând o vizibilă influență ce va fi cunoscută sub denumirea de stilul brâncovenesc. Unul din motivele preferate de arta populară în secolul al XVIII-lea au fost laleaua și trandafirul, folosite în perioada barocă¹⁴.

Un loc deosebit în cadrul lucrărilor meșterilor aurari transilvăneni îl ocupă podoabele care fac parte din costumul național săsesc, maghiar și românesc. Obiceiul de a se împodobi cu bijuterii s-a răspândit datorită meșteșugurilor și a comerțului. Piesecele cele mai importante ale costumului săsesc sunt: agrafa, cordonul și acul pentru prins marama. Acestea au ajuns la țară după dispariția costumului orășenesc și s-au menținut prin moștenire¹⁵ la cele mai multe familii.

Cea mai veche podoabă realizată de meșterii locali a fost paftaua mare, rotundă, numită *Heftel*, care își are originea în fibula rotundă germanică. Paftaua transilvăneană era prinsă pe o bandă de catifea sau mătase brodată, care se leagă la gât și atârână liber pe piept. Ceangăii din cele șapte sate de lângă Brașov au adoptat în portul lor de la costumul popular săsesc paftalele purtate pe piept¹⁶.

A doua piesă caracteristică podoabei populare săsești este cingătoarea, *Spangengürtel*. Brâul săsesc este alcătuit din benzi de catifea de diferite culori, lată de 2-3 degete, cu un galon de aur sau de argint, numit *Maitz*. Pe aceste benzi sunt prinse butoane rotunjite din argint aurit, împodobite cu pietre. Capetele cingătoarei au încuietori puternice, *Senkel*, turnate și cizelate cu motive renașcentiste sau baroce. Mai târziu au apărut cingători făcute în întregime din piese izolate de argint aurit, numite cingători articulate.

O altă piesă esențială a portului săsesc a fost acul de prins marama. Împodobirea săsoaicelor căsătorite se numește *Bockelung*, de aici și denumirea acestor ace. De obicei se foloseau două perechi de ace mari și o pereche de ace mici. Capul acului este format dintr-o placă rotundă și cizelată, din argint aurit sau aur, pe care sunt montate de jur-împrejur pietre prețioase sau semiprețioase, formând un buchețel floral în diferite culori.

Paftaua, brâul și acul de prins marama au fost podoabe utilizate de femeile înstărite din Brașov până târziu în secolul al XVIII-lea, când și-au schimbat portul după moda franțuzească. Datorită contactelor permanente, podoabele săsești au fost preluate în componența costumului popular secuiesc, ceangăiesc și românesc din Țara Bârsei¹⁷. Perioada de înflorire a orfevrăriei transilvane se stinge la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Deși în anul 1732 Brașovul are un Regulament vestimentar, iar acesta prevedea anumite reguli privind modul în care se puteau îmbrăca locuitorii orașului în funcție de statutul social, acesta nu a fost respectat. Dacă pentru celelalte bresle răspunzătoare de producțiile vestimentare (țesători, pantofari, postăvari și croitori) moda apuseană a însemnat cea mai mare creștere în rândurile membrilor, ceea ce însemna comenzi mult mai multe față de secolele anterioare, pentru aurari nu avem o înregistrare privind creșterea numărului membrilor breslei,

¹⁴ *Ibidem*, p. 30.

¹⁵ *Ibidem*, p. 31.

¹⁶ *Ibidem*, p. 33.

¹⁷ Minerva Nistor, *Podoabe medievale, opere ale argintarilor brașoveni*, în "Cumidava", VI, Brașov, 1973, p. 227-228.

dar cele mai importante mărturii ale realizărilor vestimentare ne-au rămas din această perioadă¹⁸.

În colecția Muzeului Județean de Istorie Brașov există mai multe piese de podoabă și accesorii vestimentare care au fost produse în mare parte de meșteri locali. Dintre acestea cele mai importante sunt cele realizate din argint aurit, marcate, cum este cazul brâielor, dar și celelalte denotă măiestria acestor meșteri și importanța breslelor brașovene. Dintre obiectele de podoabă și accesorii vestimentare am realizat o selecție pentru a fi prezentate în acest material. Deși colecția de podoabe și piese vestimentare a Muzeului Județean de Istorie Brașov este mai vastă, celelalte obiecte vor face studiul unei cercetări viitoare. Majoritatea obiectelor de patrimoniu selectate în acest material sunt realizate în secolul al XVIII-lea, excepție făcând paftalele din alamă, care datează din secolul al XIX-lea.

Descrierea pieselor

Brâu de tip Maitz, nr. inv. 1.240 IM (**Fig. 1**), confecționat dintr-un cordon de piele îmbrăcat în catifea de culoare roșie, întărit la margine de o bandă de culoare roșie, deasupra brocart auriu. Cordonul este căptușit pe interior cu o panglică țesută realizată în culorile maro, negru și galben, albastru și portocaliu.

Pe panglica de brocart sunt fixați opt butoni din argint aurit, situați la distanțe egale. Butonii 1 și 3 au lipsă o petală de email. Butonul 4 are lipsă 3 petale îmbrăcate în email. Butonii 5 și 6 au lipsă 2 petale de email. Din butonul 7 se păstrează doar 3 petale îmbrăcate în email, iar la butonul 8 lipsesc 5 petale email.

Butonii sunt de formă cilindrică, fiind fixați pe plăcuțe din argint aurit și sunt compuși din mai multe piese ajurate lucrate separat, fiind apoi asamblate prin nituire și lipire. Cilindrii sunt așezați pe un motiv floral decupat. Deasupra cilindrilor sunt lipite șase petale acoperite cu email pe fond alb, decorat cu roșu și negru. În vârful butonilor se află caboșoane fațetate în formă de hexagon, având culoarea roșie.

Cingătoarea prezintă la capete două cataramे din argint decorate cu motive florale împărțite în două registre, unul marginal și unul central ornamentat prin decupare cu flori de bujori cu pistil proeminent. Registrul central are trei flori de bujori și vrejuri, cel marginal are o singură floare cu boboci stilizați. Sârmă filigranată marchează marginile bordurii cataramelor. Ornamentul paftalei este așezat pe lame din argint aurit emailat cu negru, baza se păstrează doar pentru registrul central la una dintre cataramе. La capătul cataramelor sunt lipite cârligul și veriga de prindere, reprezentând o figură zoomorfă. Pe reversul unei paftale este gravată marca meșterului, inițialele cu majuscule *G O* și cifra *12*. Brâul este realizat de meșterul brașovean Georg Olescher Jun. II (1746-1761). Cifra 12, reprezentând 12 lați, procentul de 75% argint fin aflat în componența piesei, se folosea potrivit unui memoriu al breslei aurarilor din Brașov (1716-1726; 1746-1751), privind reclamațiile care vizau calitatea necorespunzătoare a lucrărilor de argintărie, amintindu-se că acestea erau lucrate după greutatea vieneză. În memoriu se face apel la lucrările realizate pentru Constantin Brâncoveanu. În urma solicitărilor, începând cu anul

¹⁸ *Portretele patriциatului sășesc din Brașov: un capitol de artă transilvăneană*, Brașov, Editura Muzeului de Artă Brașov, 2013, p. 44.

1707 s-a introdus ”*proba*” de 12 loți. Documentul enumeră și probele anterioare, de 13 sau 14 loți. Pentru a-și justifica calitatea produselor, meșterii aurari invocă și comenzile boierilor din Moldova și Țara Românească, pentru care se folosesc ca unități de măsură dramul, iar pentru cantități mai mari litra și oca, pe lângă vechile măsuri transilvănene¹⁹.

Brâu de tip Maitz, nr. inv. 2.185 IM (**Fig. 2**), confecționat dintr-un cordon de piele îmbrăcat în catifea de culoare roșie, respectiv vișiniu și brocart auriu. Cordonul este căptușit cu o panglică țesută, realizată în culorile maro, negru și galben; aceasta a suferit câteva intervenții ulterioare, respectiv prinderea materialului. Pe panglica interioară este brodat cu ață de culoare portocalie litera *M*.

Pe panglica de brocart sunt fixați nouă butoni din argint aurit, situați la distanțe egale. Butonii sunt protuberanți, la baza lor se află câte o plăcuță ornamentală realizată prin turnare și cizelare. Caboșoanele din vârfuri sunt din sticlă, fațetate în formă de hexagon, având culoarea roșie. Butonii sunt ornamentați cu câte șase mărgelile realizate din argint aurit, prin turnare. Mărgelile lipsesc astfel: pe butonii doi și trei una, pe butonul patru lipsesc trei, pe butonul cinci lipsesc toate mărgelile, iar pe butonul șapte lipsește o mărgelă. Butonul patru are lipsă un fragment de decor la bază. Butonul cinci are lipsă decor și parte din baza acestuia.

Cingătoarea prezintă la capete două cataramă din argint aurit decorate cu motive florale împărțite în două registre, unul marginal și unul central ornamentat prin decupare; motivele decorative sunt formate din flori de bujori și leaie, cu pistilul proeminent. Registrul central are trei flori de bujori și vrejuri, iar cel marginal are o singură floare cu boboci stilizați. Sârmă filigranată marchează marginile bordurii cataramelor. La capătul cataramelor sunt lipite cârligul și veriga de prindere reprezentând o figură zoomorfă. Pe interiorul unei cataramă sunt inscripționate prin zgârierea materialului date legate de proprietate greu lizibile; se distinge ”*Maria Tulip 1918 căsătorit*”²⁰, iar pe cealaltă cataramă o altă inscripție prin zgâriere, ilizibilă. Piesa are marca de meșter ilizibilă pe ambele paftale, distingându-se doar litera *G* și cifra 12.

Brâu de tip Maitz, nr. inv. 900 IM (**Fig. 3**), confecționat dintr-un cordon de piele îmbrăcat în catifea de culoare roșie, respectiv vișiniu și brocart auriu. Cordonul este căptușit cu o panglică țesută, realizată în culorile maro, bej, verde și galben.

Pe panglica de brocart sunt fixați zece butoni din argint, situați la distanțe egale. Butonii din argint aurit sunt protuberanți, la baza lor se află câte o plăcuță ornamentală realizată prin turnare și cizelare. Caboșoanele din vârfuri sunt din sticlă, fațetate în formă octogonală, având culoarea roșie. Butonii sunt ornamentați cu câte șase mărgelile prin turnare; unele dintre acestea au fost înlocuite.

Cingătoarea prezintă la capete două cataramă din argint aurit decorate cu motive florale împărțite în două registre, unul marginal și unul central ornamentat

¹⁹ DJANBV, *fd. cit.*, IV Hd. 7/15/8-9.

²⁰ Deși am căutat acest nume în registrele de stare civilă parohiale de la bisericile Sf. Nicolae, Sf. Treime, Adormirea Maicii Domnului, Blumăna, Baci, Turcheș, Cernatu, Târlungeni, aflate în proprietatea DJANBV, nu am găsit nicio înregistrare în perioada 1914-1919; un singur registru consemnează că în această perioadă nu s-au făcut înregistrări.

prin decupare; motivele decorative sunt flori de bujori și lălea cu pistil proeminent. Registrul central are trei flori de bujori și vrejuri, cel marginal o singură floare cu boboci stilizați. Sârmă filigranată marchează marginile bordurii cataramelor. La capătul cataramelor sunt lipite cârligul și veriga de prindere. Pe interiorul cataramei au fost schimbate plăcuțele de prindere/susținere cu unele din metal comun. Catifeaua prezintă uzură și parțial desprinderi de material.

Brâu de tip Maitz, nr. inv. 1.247 IM (**Fig. 4**), confecționat dintr-un cordon de piele îmbrăcat în catifea de culoare verde pe față, inițial albastru pe verso, și brocart auriu. Cordonul este căptușit cu o panglică țesută, realizată în culorile maro și bej.

Pe panglica de brocart sunt fixați zece butoni din argint aurit situați la distanțe egale. Butonii sunt protuberanți, iar la baza lor se află câte o plăcuță ornamentală realizată prin turnare și cizelare. Caboșoanele din vârfuri sunt din sticlă, fațetate imitând cristalul de stâncă, în formă de hexagon, având culoarea roșie și verde, poziționându-se intercalat. Butonii sunt ornamentați cu câte șase plăcuțe ornamentate sub forma unor petale realizate din argint aurit prin turnare.

Cingătoarea prezintă la capete două catarama din argint aurit, decorate cu motive florale împărțite în două registre, unul marginal și unul central ornamentat prin decupare; motivele decorative sunt flori de bujori și lălea cu pistil proeminent. Registrul central are trei flori de bujori și vrejuri, cel marginal are o singură floare cu boboci stilizați. Sârmă filigranată marchează marginile bordurii cataramelor. La capătul cataramelor sunt lipite cârligul și veriga de prindere reprezentând o figură zoomorfă. Piesa are marca de meșter lizibilă pe una dintre paftale: *SB* și cifra *12*, reprezentând 12 lați, procentul de 75% argint fin aflat în componența piesei.

Meșterul este Samuel Barbenius, aurar brașovean care a învățat meseria la Daniel Mathesius (1732-1734); devine maistru în anul 1742, între anii 1776-1780 a fost ales staroste, iar în 1786 moare.

Brâu de tip Maitz, nr. inv. 2.346 IM (**Fig. 5**), confecționat dintr-un cordon de piele îmbrăcat în catifea de culoare roșie/vișiniu și brocart argintiu. Cordonul este căptușit cu o panglică țesută, realizată în culorile maro, bej și albastru; aceasta a suferit câteva intervenții ulterioare, respectiv prinderea materialului. Pe panglica interioară sunt brodate cu ață de culoare roșu și galben literele *EJ*, inițiale ce denotă circulația și forma de proprietate a piesei.

Pe panglica de brocart sunt fixați nouă butoni situați la distanțe egale. Butonii din argint aurit sunt protuberanți, la baza lor aflându-se câte o plăcuță ornamentală realizată prin turnare și cizelare. Caboșoanele din vârfuri sunt din sticlă, fațetate în formă de hexagon, având culoarea roșie și turcoaz, poziționându-se intercalat. Butonii sunt ornamentați cu trei plăcuțe ornamentate, două dintre ele în formă de boltă, cea de deasupra filigranată, realizate din argint aurit prin turnare.

Cingătoarea prezintă la capete două catarama din argint aurit decorate cu motive florale împărțite în două registre, unul marginal și unul central ornamentat prin decupare; motivele decorative sunt flori, frunze, conuri de brad, ciorchini de struguri. Registrul central are trei flori, frunze, conuri de brad, ciorchini de struguri (acestea sunt incluse într-un model realizat în tehnica filigranului), volute și flori; cel marginal este format dintr-un buchet în care apar flori, frunze, conuri de brad, ciorchini de struguri. Sârmă filigranată marchează marginile bordurii cataramelor.

La capătul cataramelor sunt lipite cârligul și veriga de prindere reprezentând o figură zoomorfă. Piesa are marcată cifra 12, reprezentând 12 lași, procentul de 75% argint fin aflat în componența piesei.

Ac de maramă sau de voal, nr. inv. 1.238 IM (**Fig. 6**), realizat din argint, compus dintr-o tijă mai subțire la un capăt, la capătul opus având lipită o rozetă sexpartită. Pe partea vizibilă a rozetei este lipit ornamentul, format din pietre de sticlă de culoare roșie (una lipsește), fațetate, montate în alveole, protumberanțe metalice și picături de email de culoare albastră.

Ac de maramă sau de voal, nr. inv. 1.237 IM (**Fig. 7**), realizat din alamă, compus dintr-o tijă mai subțire la un capăt, la capătul opus având lipită o rozetă rotundă, ornamentată cu pietre semiprețioase de culoare albastru și mov dispuse intercalat, în vârf un carboșon care trebuia să includă o altă piatră care lipsește. Piesa poate fi încadrată ca fiind realizată în secolul al XIX-lea.

Pafta, nr. inv. 1.930 IM (**Fig. 8**), tip cu albăstrele, secolul al XIX-lea, realizată din alamă. Este decorată cu elemente care dau impresia de flori. În decorația centrală se observă o sticlă mare de culoare roșie șlefuită, montată într-o casetă înaltă de formă circulară, prinsă într-un caboșon înalt, fiind susținută de o decorație cu motive florale.

Pe porțiunea bombată a paftalei apar opt decorații în formă de albăstrele, care sunt înconjurate cu 16 sticle colorate în culori care alternează: roșu, verde și albastru. Între pietre, câte o floare realizată prin ambutisare.

În primul registru circular apar dispuse concentric flori și un decor liniar, iar la bază decorul este șnuruit. Al doilea registru dispune de aceleași ornamente, florile fiind întrepătrunse de spirale finalizate cu un decor ce imită cununa de lauri. Paftaua mai prezintă la partea de margine un contur care susține forma circulară, fără decor.

Pe revers, pe diametrul registrului central se află agrafa de prindere având formă plată și sistemul de prindere cu piciorușe pentru pietre.

Pafta, nr. inv. 1.929 IM (**Fig. 9**), tip cu albăstrele, secolul al XIX-lea, din alamă. Este decorată cu elemente care dau impresia de flori. În decorația centrală se observă o sticlă mare de culoare roșie șlefuită, montată într-o casetă înaltă de formă circulară, caseta fiind susținută de o decorație cu motive florale. Pe porțiunea bombată a paftalei apar șase decorații în formă de albăstrele, care sunt înconjurate cu 18 sticle colorate în culori care alternează, roșu, verde și alb, prinse într-un suport în formă de cruce. Între pietre sunt câte două flori realizate prin ambutisare.

În primul registru circular apar dispuse concentric volute și decor șnuruit la bază. Al doilea registru dispune de aceleași ornamente, finalizate cu un decor ce imită cununa de lauri. Paftaua mai prezintă la partea de margine un contur care susține forma circulară, fără decor. Pe revers, pe diametrul registrului central se află agrafa de prindere având formă plată și sistemul de prindere cu piciorușe pentru pietre.

O altă piesă care face parte din categoria bijuteriilor realizate de meșterii transilvăneni, de o măiestrie deosebită, este o pereche de **cercei**, având nr. de inv. 1.903 IM (**Fig. 10**), din secolul al XVI-lea, din argint aurit, prevăzuți cu verigă semicirculară și mobilă, fixată printr-un nit de o ramă ajurată, sub formă de buton înconjurat de rozete. În mijlocul piesei se află un buton proeminent atașat prin lipire. La unul dintre cercei lipsește o toartă de prindere.

Din categoria accesoriilor vestimentare realizate de meșterii aurari fac parte și nasturii funcționali, cei cu care se închideau hainele, inițial fiind o creația a secolului al IX-lea și al X-lea, dar până târziu, în secolul al XVIII-lea, ei nu se încheiau cu butonieră pentru că era păcat să tai materialele prețioase și scumpe ale acelor vremuri; ei se petreceau prin brandenburguri. La hainele confecționate din stoffe aduse din Italia sau Imperiul Otoman nasturii erau adevărate bijuterii, lucrate din metal prețios sau semiprețios cizelat sau filigranat, împodobit cu pietre colorate și perle, iar din a doua jumătate a secolului al XVII-lea erau emailați în culori vii²¹. Descoperirile arheologice au scos la iveală nasturi sau butoni încă din secolul al XIV-lea, dar cele mai frecvente descoperiri sunt cele de la începutul secolului al XVI-lea: sferici, dar de cele mai multe ori ovoidali, cu granule metalice în vârf și cizelați pe înălțime cu motive vegetale. Spre deosebire de celelalte piese ale garniturilor nobiliare, nasturii sunt prezenți și descriși în toate inventarele de averi, montați pe haine sau separat, grupați după tipuri și dimensiuni.

Nasturi, nr. inv. 1.244 IM (**Fig. 11**), două bucăți, realizați din argint prin ștanțare, formă ovoidală, spiralată, au decor floral pe spirală, în vârf cu o floare cu petale. Inelul de prindere este lipit. Unul din nasturi este ușor turtit prin lovire.

Nasturi, nr. inv. 1.243 IM (**Fig. 12**), opt bucăți, realizați din argint prin ștanțare, formă ovoidală, spiralată, în vârf decor format dintr-o floare cu petale. Inelul de prindere este atașat din turnare.

Nasturi, nr. inv. 1.242 IM (**Fig. 13**), șase bucăți în formă ovoidală, realizați din argint, decorul împărțit în două registre, realizați în tehnica filigranului sub forma unor spirale finalizate cu un buton. În vârf o floare stilizată din aceeași butoni, încadrată de un șnur. Toți cei șase nasturi au agățătorile prinse printr-un nit.

În secolul al XIX-lea întâlnim obiecte realizate mai cu seamă din alte materiale – obiecte din alamă argintate –, fiind o perioadă în care apar bijuterii; totuși, deși breasla suferă anumite transformări, ea își continuă existența. Sunt consemnate în documente obligativitatea ucenicilor de a frecventa școlile de meserii, apare instituția numită Oficiul de marcarea din Brașov, care emite o circulară prin care cere breslei aurarilor și argintarilor din Brașov că este necesar să-și marcheze cordoanele săsești de damă²². Totuși, importanța breslei reiese din documentele redactate în aceeași perioadă. Aurarii și argintarii brașoveni cer prin memorii adresate Guvernului Transilvaniei și Magistratului orașului Brașov interzicerea stabilirii și practicării de către evrei a meșteșugurilor, cer chiar expulzarea acestora din orașe²³; același lucru îl cer și în cazul țiganilor, meșteșugari care veneau aici să facă concurență produselor realizate de aurarii brașoveni. Calitatea de meșteri le este în continuare recunoscută și prin faptul că sunt invitați să participe la turnarea clopotului mare al orașului²⁴.

Operele de artă ale acestor meșteri au rămas până astăzi ca adevărate mărturii ale existenței unui meșteșug de excepție, cel al fabricării bijuteriilor în denumirea

²¹ <http://www.capodopere2019.ro/garnituri-de-podoabe-nobiliare-din-transilvania.html>.

²² DJANBV, *fd. cit.*, IV Hd. 7/16/333.

²³ *Ibidem*, IV Hd. 7/16/14.

²⁴ *Ibidem*, IV Hd. 7/15/60.

consacrată începând cu secolul al XIX-lea. Obiectele s-au păstrat ca moștenire de familie sau ca piese de muzeu tocmai pentru a dovedi că frumusețea poate fi redată prin măiestrie și artă.

Bibliografie:

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Brașov, *Colecția de documente a Bisericii Negre Brașov*.

BIELZ, Julius, *Arta aurarilor sași din Transilvania*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957.

GROSS, Lidia, *Confrețiile medievale în Transilvania (secolele XIV-XVI)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009.

NISTOR, Minerva, *Argintarii MAY, reprezentanți ai artei brâncovenești și post-brâncovenești (identificări de lucrări)*, în "Cumidava", XIII-2, Brașov, 1983.

IDEM, *Podoabe medievale, opere ale argintarilor brașoveni*, în "Cumidava" VI, Brașov, 1973.

NUSSBÄCHER, Gernot, *Caietele Corona. Contribuții la istoria Brașovului. Caietul 1*, Brașov, Editura Aldus, 2002.

POPA, Silvia, HELEREA, Elena, *Artă și tehnologii în prelucrarea metalelor prețioase la Brașov în secolele XVI-XVII*, în "Noema", vol. III, nr. 1, București, Editura Petrosoft, 2004.

Portretele patriciatului săsesc din Brașov: un capitol de artă transilvăneană, Brașov, Editura Muzeului de Artă Brașov, 2013.

<http://www.capodopere2019.ro/garnituri-de-podoabe-nobiliare-din-transilvania.html>

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1 – Brâu de tip Maitz, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 2 – Brâu de tip Maitz, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 3 – Brâu de tip Maitz, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 4 – Brâu de tip Maitz, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 5 – Brâu de tip Maitz, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 6 – Ac de maramă, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 7 – Ac de maramă, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 8 – Pafta cu albăstrele, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 9 – Pafta cu albăstrele, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 10 – Cercei, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 11 – Nasturi, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 12 – Nasturi, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 13 – Nasturi, Muzeul Județean de Istorie Brașov.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

555

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6-7

Fig. 8-9

Fig. 10 Cercei

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13